

СЕКЦІЯ 7

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОТИСТОЯННЯ ЗБРОЙНИЙ АГРЕСІЇ РФ ПРАЦІВНИКАМИ ПРАВООХОРОННИХ СТРУКТУР УКРАЇНИ

УДК 159.9:364.3-027.553-058.6

Наталя Едуардівна МІЛОРАДОВА,

професор кафедри педагогіки та психології факультету № 3

Харківського національного університету внутрішніх справ,

доктор психологічних наук, професор;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0716-9736>

ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО ПІД ЧАС ВІЙНИ: ФАКТОРИ ЗБІЛЬШЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗВЕРНЕННЯ ПОСТРАЖДАЛИХ

Розглянуто основні фактори, що сприяють збільшенню домашнього насильства під час війни та проаналізовано причини зниження рівня звернень постраждалих та зафіксованих випадків домашнього насильства під час війни у порівнянні з попередніми роками.

Ключові слова: домашнє насильство; фактори, що сприяють збільшенню домашнього насильства; війна; постраждалі від домашнього насильства.

Життя українців в мить 24 лютого 2022 року розділилася на до та після... Повномасштабна війна розпочата РФ на території України впливає на всі сфери життя як окремої особистості так і українського народу в цілому. Багато людей одночасно зіткнулися з безпорадністю та розгубленістю, втратою контролю й відчуттям постійної небезпеки. Крім того, війна, як і будь-яка екстремальна ситуація, лише загострює проблеми людей та не зупиняє вчинення правопорушень, які були поширеними в державі раніше. Домашнє насильство є одним із таких явищ, що в період військової агресії лише загострюється і при цьому може залишатися невидимим або мати недостатній рівень реагування з боку суспільства в наслідок багатьох причин.

Домашнє насильство під час війни – це поширене явище, яке стає ще більш небезпечним, ніж у мирний час. Людям, які зазнали такого насильства зараз, складніше знайти вихід – бо вони часто обмежені у пересуванні, можливості звернутися по допомогу до близьких та друзів й відповідних структур. Це призводить до потрапляння постраждалих від домашнього насильства у ситуацію ще більшої фізичної, матеріальної та моральної залежності від кривдників.

Обставини війни не є єдиною причиною виникнення домашнього насильства, але участь та травматизація в наслідок війни може стати так званим «пусковим механізмом» для насильницьких дій або сприяти збільшенню його сили та кількості епізодів.

Серед факторів, що сприяють збільшенню домашнього насильства під час війни, є страх, невпевненість, відчуття безпорадності та розгубленості; соціально-економічна нестабільність та втрата роботи; вимушене переселення та втрата безпечного оточення й усталеного міжособистісного простору; порушення сімейної динаміки та стосунків; підвищене вживання алкоголю та наркотиків; легкий доступ до різних видів зброї; виникнення посттравматичного стресового синдрому та ін.

Як зазначають сучасні науковці [1], війна та конфлікти по-різному впливають на жінок, чоловіків, хлопців і дівчат. Вони можуть відрізнятися за причиною та масштабом, але наслідки для жінок у всьому світі схожі. Нинішня війна в Україні показала, що жінки та дівчата більше страждають від насильства у порівнянні з іншими групами населення, як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі. Жінки та дівчата страждають не лише від безпосередніх наслідків війни та конфліктів, але й від їх побічних наслідків.

Як підкреслено у Звіті «Домашнє насильство в Україні: реагування в умовах війни (І півріччя 2022 року)» підготовленому Аналітичним центром ЮрФем за фінансової підтримки Ради

Європи [2], постраждалими від домашнього насильства найчастіше є жінки, незалежно від того, яку соціальну роль вона виконує, а кривдниками – чоловіки. При цьому сімейні/родинні відносини між кривдником та постраждалою є різними. Вони можуть бути у статусі подружжя, колишнього подружжя, батьків, дітей, онуків тощо.

Водночас, відповідно до аналізу даних вчинення домашнього насильства з початку повномасштабної війни в Україні, зафіксованих випадків домашнього насильства стало менше порівняно з попередніми роками. Так, у першому півріччі 2022 року у порівнянні з першим півріччям 2021 року зафіксовано на 27.5% менше звернень до Національної поліції України. Хоча цифри зростали кожного року. Так згідно досліджень «Домашнє насильство в Україні: реагування в умовах війни» [2], яке презентували у вересні 2022 року у період з 01.01.2022 року по 30.06.2022 року Офіс Генерального прокурора зафіксував на 56% менше кримінальних проваджень в контексті домашнього насильства у порівнянні з аналогічним періодом 2021 року.

Здається, що нібито у зв'язку з війною домашнє насильство вчиняється рідше, а кількість постраждалих стає в рази меншою. Але це зовсім не так, люди не звертаються по юридичну допомогу через бар'єри, зумовлені війною.

Серед таких перепон розглянуто наступні:

- самостійне нівелювання постраждалою цієї проблеми тобто зараз «не на часі»;
- необхідність вирішення інших нагальних проблем: безпека, житло, робота, діти, нове місце проживання, нове оточення тощо;
- знаходження постраждалої у тимчасовій окупації або в зоні ведення бойових дій (не має доступу до базових послуг, які надають на підконтрольній Україні території);
- виїзд за межі держави в іншомовне середовище. Відсутність знань мови та особливостей реагування в країні на випадки домашнього насильства;
- зниження швидкості реагування працівників поліції на випадки домашнього насильства у зв'язку із задіяністю працівників в охороні громадського порядку особливо в районах наближених до зони бойових дій та ін.

Згідно з аналітичним висновком ЮРФЕМ [2], ситуації збройного конфлікту, період постконфліктного врегулювання та випадки вимушеного переселення можуть посилювати масштаби та інтенсивність вже наявних форм насильства, а також призводити до появи його нових форм.

Одним з каталізаторів збільшення випадків домашнього насильства є переміщення людей у більш безпечні регіони, або за кордон, що призводить до обмеження простору спілкування, потрапляння в іншомовне середовище, втрати професійних та особистісних зв'язків.

В умовах військової агресії безпекова ситуація в Україні залежить від області та віддаленості від зони активних бойових дій. Як свідчать фахівці, чим ближче відповідна область до зони бойових дій, тим менше зафіксовано в судах справ, пов'язаних із домашнім насильством.

Зазначені чинники впливають на кількість звернень постраждалих від домашнього насильства до правоохоронних органів. Але не зважаючи на війну необхідно докласти максимально зусиль щоб факти домашнього насильства було зафіксовано, а постраждалим надавалася відповідна допомога та захист.

Список бібліографічних посилань

1. Запобігання та реагування на гендерно-зумовлене насильство під час війни та в післявоєнних умовах. Досвід та рекомендації жіночих громадських організацій. Адільханян І., Агабекян Т., Чумало М., Федькович Г., Гамахарія К., Івіч Г. Відень, Австрія, 2022, 54 с.
2. Звіт «Домашнє насильство в Україні: реагування в умовах війни (І півріччя 2022 року)» підготовлений Аналітичним центром ЮрФем за фінансової підтримки Ради Європи (проект Ради Європи «Боротьба з насильством стосовно жінок в Україні»). URL: <https://jurfem.com.ua/domashne-nasylstvo-reahuvannya-v-umovakh-viyny/> (дата звертання 21.01.2023).

Одержано 24.02.2023